

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, старшого викладача **Назаренко Марини Павлівни** на дисертаційне дослідження **Мазура Дмитра Володимировича «Розвиток професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки»**, представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 - **Освітні, педагогічні науки**

Логіка експертизи наукового дослідження вимагає оцінити його результати, принаймні, з трьох позицій: актуальності, ступеня розкриття понятійного апарата та його адекватну реалізацію в ході дослідження, з'ясувати як ступінь наукової новизни, так і практичної значущості одержаних результатів.

Отже, щодо заявлених дефініцій. Чим же визначається актуальність педагогічних досліджень рівня доктора філософії? Як на нашу думку, насамперед його спрямованістю на вирішення найважливіших завдань у підготовці висококваліфікованих фахівців, а також відповідністю теми дисертаційного дослідження напрямом модернізації мистецької освіти на державному рівні. Щодо першої дефініції, то ми вважаємо, що дисертаційне дослідження Мазура Дмитра Володимировича є помітною подією у галузі теорії і практики музично-педагогічної освіти, адже йдеться про роботу, яка присвячена одній із актуальних проблем сучасної мистецької галузі, а саме - розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки.

Актуальність і своєчасність цього дослідження не викликає сумніву, адже мистецька педагогіка покликана ефективно розв'язувати питання, без яких дослідження розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки не може відбутися, а мистецька галузь не може реалізувати свій творчий потенціал. Ці питання стосуються модернізації музично-педагогічної освіти і, зокрема, завдяки впровадженню досвіду розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки.

Можна повністю погодитися з автором, що проблема розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки розглядається в контексті мистецтвознавства та педагогіки, проте у даний час вона ще не виділилася в єдину галузь наукового пізнання як самостійний теоретичний напрям.

Дотично наступної дефініції. Проведений аналіз дисертаційної роботи Мазура Дмитра Володимировича засвідчує, що розв'язанню зазначеної проблеми сприяло вдале використання комплексу методів дослідження та науково-теоретичне обґрунтування мети, чітка постановка завдань дослідження.

Відразу зазначимо, що одержані дослідником результати заслуговують на те, щоб бути віднесеними до того чи того рівня *новизни*. Так, автором теоретично обґрунтовано сутність та процес розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів; розкрито специфіку організаційно-управлінської роботи керівника інструментального колективу як базової детермінанти якості професійної підготовки фахівця у вищому мистецькому освітньому закладі; визначено структурно-процесуальну педагогічну модель розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки, яка складається із ціннісно-мотиваційного, пізнавально-когнітивного, особистісно-комунікативного та діяльнісно-творчого компонентів. Схарактеризовано кожен із них. Сформульовано авторське визначення поняття «професійна рефлексія керівника інструментального колективу».

Розкрито специфіку розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки, яка має такі структурні складові як: мета (розвиток професійної рефлексії), структура (ціннісно-мотиваційна, пізнавально-когнітивна, особистісно-комунікативна, діяльнісно-творча), принципи (гуманізації, наочності, системності і послідовності, цілісності і єдності, активності і самостійності), педагогічні умови (поетапність розвитку професійної рефлексії; навчально-методичне забезпечення; створення рефлексивного середовища), етапи дослідження (пошуково-констатувальний, моделювання, формувальний, узагальновально-завершальний), організаційні форми (предмети професійно-орієнтованого циклу - лекції, практичні, семінарські, індивідуальні, заняття з виконанням творчих завдань, та позааудиторна - самостійна, дослідницька, творча роботи, самоосвіта й самоаналіз, навчально-виробнича практика), методи навчання (пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, активно-пошукові, проблемні), критерії та результати.

Запропоновано критерії (ціннісно-мотиваційний, пізнавально-когнітивний, особистісно-комунікативний та діяльнісно-творчий), показники та рівні сформованості (високий, достатній, середній і низький) означеного феномену; визначено і теоретично обґрунтовано сукупність педагогічних умов та методів розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів, серед яких: поетапність розвитку професійної рефлексії в процесі фахової підготовки студентів - мотивування та стимулювання їх до застосування професійної рефлексії в практичній діяльності; навчально-методичне забезпечення майбутніх керівників інструментальних колективів щодо управління колективним виконавством загалом та оперування ними професійною рефлексією в ході їх творчої діяльності зокрема; забезпечення оптимальної освітньої системи для розвитку творчої особистості керівника інструментального колективу шляхом створення рефлексивного середовища;

Окрім того, *удосконалено* діагностичний інструментарій оцінки форми, методи підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні й упровадженні в освітній процес спецсеминарів, методичних рекомендацій із проблем удосконалення форм і методів керування різноманітними інструментальними колективами та застосування керівником професійної рефлексії в процесі художнього акту в ході вивчення предметів із методики викладання фахових дисциплін, історії оркестрового й ансамблевого виконавства, оркестрово-ансамблевого класу, лекцій із курсу музичної психології та курсу «Етика. Естетика», під час практикуму роботи з оркестром.

У сукупності наукові положення та практичні результати рецензованого дослідження розв'язують важливу проблему теорії та практики музично-педагогічної освіти - проблему розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки.

Відтепер дозвольте зупинитися на розділі, у якому відтворено основні положення дисертації, тобто аналізі теоретичних основ розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки.

Як позитив відзначимо, що автору вдалося досить ґрунтовно і водночас коректно охарактеризувати праці вітчизняних та зарубіжних авторів, здійснити теоретичний аналіз базових понять дослідження; сутності та процесу розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки, розкрити специфіку розвитку професійної рефлексії керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки.

Автором дисертації доведено, що фахова діяльність керівника інструментального колективу надзвичайно складна та передбачає поліфункціональну роботу в сучасному інформаційному просторі, характеризується багаторівневою специфікою, оскільки вимагає від особистості керівника цілий комплекс теоретичних знань, розвинутих музичних здібностей, вольових та лідерських якостей, вміння бути мобільним, адаптивним та інноваційним у динамічних умовах сьогодення, володіти яскравою емоційністю та витонченим художнім смаком, рефлексивним креативно-інноваційним мисленням, що дає поштовх до самовдосконалення і є рушійною силою саморозвитку, успішного та ефективного управління колективним виконавством.

Маємо зазначити, що зміст дисертаційного дослідження Мазура Дмитра Володимировича та представлені в ньому висновки і рекомендації логічні і достатньо обґрунтовані. Виклад матеріалів дисертації виважений і послідовний, має науковий характер та прикладне значення й засвідчує сформований науковий світогляд автора, його здатність аналізувати й узагальнювати накопичений матеріал, робити власні висновки.

За реалізацію організаторської, управлінської функцій керівника інструментального колективу відповідає організаційна підсистема якостей, складником якого є: відповідальність, вимогливість, працездатність, ініціативність, організованість, наполегливість, самостійність, прагнення до професійної саморегуляції тощо.

Дисертантом доведено, що зміст підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва має бути спрямований на набуття сукупності музично-теоретичних та психолого-педагогічних знань, практичних умінь і навичок, необхідних індивіду для продуктивної, високопрофесійної музичної діяльності та сформованих у процесі цілеспрямованого розвитку його музично-творчих можливостей.

На особливу увагу заслуговує другий розділ дисертації, де автор обґрунтовує критеріальний апарат дослідження, виділяє три групи критеріїв розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів в процесі фахової підготовки, що об'єднують низку показників: ціннісно-мотиваційна (професійна зорієнтованість студентів на формування мотивації до здійснення професійної рефлексії), пізнавально-когнітивна (рівень володіння студентами сукупності психолого-педагогічних, мистецтвознавчих знань про професійну рефлексію), особистісно-комунікативна (рівень комунікативної культури та здібностей рефлексивного мислення) та діяльнісно-творча (розвиток професійної рефлексії в контексті її практичного застосування).

Названі критерії висвітлюють динаміку становлення зазначеного особистісного утворення у професійній діяльності через самопізнання та самооцінювання до створення та творчої реалізації індивідуальних стратегій набуття професійного досвіду в музично-педагогічній діяльності.

Заслуговують позитивної оцінки запропоновані та охарактеризовані автором дисертації організаційно-методичні засади розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів серед яких: поетапність розвитку професійної рефлексії в процесі фахової підготовки студентів - мотивування та стимулювання їх до застосування професійної рефлексії в практичній діяльності; діалогізація навчально-виховного процесу на основі міжособистісних суб'єкт-суб'єктних відносин викладача та майбутнього керівника інструментального колективу; заохочення студентів до творчого самовираження шляхом реалізації їх креативних ініціатив та проектів у музично-виконавській концертній діяльності та у сфері управління колективним виконавством; навчально-методичне забезпечення майбутніх керівників інструментальних колективів щодо управління колективним виконавством загалом та оперування ними професійною рефлексією в ході їх творчої діяльності зокрема; забезпечення оптимальної освітньої системи для розвитку творчої особистості керівника інструментального колективу шляхом створення рефлексивного середовища). Спроектовано та обґрунтовано структурно-процесуальну педагогічну модель розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки як елемента цілісної освітньої системи мистецьких ЗВО.

Стосовно способу одержання результатів, то слід наголосити, що у третьому розділі дисертації автором обґрунтовано методику та етапи розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів, подано аналіз результатів апробації та практичної реалізації експериментальної педагогічної технології розвитку професійної рефлексії

майбутніх керівників інструментальних колективів.

Привертають увагу і позитивні результати висновків дисертанта, що внаслідок розробки та впровадження у освітній процес спецсеминарів, методичних рекомендацій із проблем удосконалення форм і методів керування різноманітними інструментальними колективами та застосування керівником професійної рефлексії в процесі художнього акту в ході вивчення предметів з методики викладання фахових дисциплін, історії оркестрового та ансамблевого виконавства, оркестрово-ансамблевого класу, лекцій з курсу музичної психології та курсу «Етика. Естетика», під час практикуму роботи з оркестром, а також завдяки активізації самостійної роботи студентів, в експериментальній групі суттєво зросли рівні розвитку професійної рефлексії. В опублікованих за темою дисертації 7 одноосібних наукових праць, із яких: шість статей у наукових фахових виданнях України, 1 - у зарубіжному науковому періодичному виданні, відображено результати дисертації, де автор з належною повнотою розкриває актуальність обраної теми й одержані основні результати, обґрунтовує наукові положення, висновки та рекомендації.

У цілому позитивно оцінюючи результати представленої дисертаційної роботи, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і побажання, що носять дискусійний характер:

1. У п. 2 першого розділу дисертації стверджується, що творча робота керівника інструментального колективу співвідносна з роботою диригента оркестру. На нашу думку ці поняття варто було б конкретизувати з позиції їхньої тотожності. А також показати творчо-організаторський аспект керівника та диригента.

2. У дисертаційній роботі досить широко висвітлено розвиток професійної рефлексії керівника інструментального колективу. Разом з тим не уточнено якого саме колективу (народних інструментів, естрадного оркестру тощо).

3. У роботі логічно основна увага приділена розвитку професійної рефлексії керівника творчого колективу. Вважаємо, що було б доцільним доповненням більш повне розкриття специфіки роботи з таким колективом.

4. У дисертації ґрунтовно подається розкриття поняття «професійна рефлексія керівника інструментального колективу». Дисертація набула б більшої довершеності, якщо дане поняття було б уніфіковане (тобто подане більш стисло).

5. Робота значно виграла б, якби висновки до кожного розділу дисертації були більш повними і відтворювали реальну картину змісту роботи. Загальні висновки також не в повній мірі узагальнюють зміст дисертаційного дослідження.

6. Робота не позбавлена й технічних огріхів.

Утім, зроблені зауваження й побажання не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи Мазура Дмитра Володимировича «Розвиток професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки». Автор виявив наукову ерудицію, досяг поставленої мети, чим зробив вагомий внесок у розширення й збагачення

наукового знання з музичної педагогіки. За рівнем наукової новизни одержаних результатів та практичною цінністю робота відповідає вимогам порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, який затверджено Кабінетом Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167. Її автор Мазур Дмитро Володимирович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 - освітні педагогічні науки.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри музичного мистецтва
та методики музичного виховання
Центральноукраїнського
державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

Марина Назаренко

Підпис МАРИНИ НАЗАРЕНКО засвідчую

Проректор з наукової роботи

Сергій МИХИДА